

Captius i desarmats

El dia primer d'abril farà cinquanta anys. Mig segle de la victòria final de les tropes franquistes i del famós comunicat del Quarter General de Burgos. I no sembla que les institucions públiques, ni els mitjans de comunicació, ni la societat, tinga cap interès a commemorar la data. No es tracta de *celebrar*, evidentment. Però sí de fer memòria, en un país on la memòria comença a ser massa curta. Perquè el primer d'abril del 1939 no l'hauríem d'oblidar tan fàcilment: la guerra la van guanyar ells. Els altres, van ser només una massa, com l'exèrcit republicà, un poble *cautiu y desarmado*.

Cinquanta anys després d'aquell dia, la vida política, la vida social i cultural, transcorre «com si» allò no haguera passat mai, com si no haguera estat real ni la guerra, ni la derrota, ni els quaranta anys de franquisme. Queden per recordar-ho, això sí, monuments i plaques i noms de carrers en moltes poblacions, però volem creure que això només són anècdotes residuals. El país sencer, començant per la classe política, fa com si visqués en la il·lusió d'haver neutralitzat la història. Com si hom pogués dir «van guanyar ells, però ja no es nota gens, és com si mai no hagueren guanyat aquella guerra».

Potser per això la data d'aquell primer d'abril se suposa que no ha de ser recordada. Per la mateixa raó que ningú no vol reflexionar en profunditat sobre la continuïtat dels seus efectes. Un país no passa quaranta anys *cautiu y desarmado* sense que això deixi marques molt profundes durant molt de temps encara. Sobretot quan els anys que han vingut després, els anys de la democràcia, han estat una transformació sense trencaments. Itàlia o Alemanya van viure el seu temps feixista o nazi, però amb dues diferències: les dictadures no van ser resultat d'una guerra civil sinó d'una seducció violenta d'amplis sectors socials, i el final dels nazis i dels feixistes va ser la catàstrofe i la ignomínia. A Espanya, no. A Espanya el franquisme ha governat en pau durant prop de quaranta anys (Hitler i Mussolini no van disposar ni de la meitat de temps de pau), i els franquistes no han estat mai expulsats del protagonisme polític. Beneficiaris i continuadors d'aquell primer d'abril de fa cinquanta anys, no van necessitar fer altra cosa que canviar d'etiqueta per seguir

més o menys en els mateixos llocs on eren. Ningú els ha fet fora del terreny conquistat. Per a moltíssims d'ells, els beneficis de la victòria encara continuen. Com per als funcionaris del *Movimiento* o dels antics sindicats, per posar només un exemple. Com tantes fortunes produïdes pel franquisme i que ningú no ha tocat. Com tants polítics que en aquells anys van adquirir nom i rellevància.

La victòria no ha estat vana per als guanyadors. Han pogut gaudir-ne els fruits en pau durant quaranta anys, i en bona mesura els gaudeixen encara. I la derrota no ha estat superada pels vençuts. Aparentment, sí. Profundament, no. La societat espanyola (i la valenciana també, i la catalana més encara) no és la mateixa que seria sense aquella guerra i aquella derrota. Cal pensar només que

podria haver estat aquesta societat sense la destrucció de la República: què podria haver estat en termes de desenvolupament econòmic, de maduresa cívica i política, de vida cultural i científica, de tot allò que va ser violentament tallat: per molt que un arbre tallat es recupere i torne a créixer des de l'arrel, no serà mai el mateix arbre.

Quant a nosaltres, ¿podem imaginar què seria el nostre país després de cinquanta anys de vida autònoma, després de cinquanta anys de normalitat cívica, lingüística i política? Després de cinquanta anys sense franquisme, sense castellanització violenta, sense ofegament de tot brot de vida nacional..., què seria, com seria? Segurament, ja ni tan sols ens ho podem imaginar. Tan durament i tan profunda ens ha marcat aquesta etapa que se suposa superada. Tan profundament, que els seus efectes seran inesborrables: res no és ja, ni serà, «com si no».

Els cinquanta anys de la victòria franquista podrien haver servit per a promoure una reflexió sobre la continuïtat dels seus efectes. *Podrien* haver servit, però no serviran. Perquè resulta molt més confortable fer com si aquella victòria fóra un episodi d'un passat remot, sense cap relació amb el present. Així, sobre la república i sobre la guerra civil, els llibres i els estudis fan una muntanya. Sobre les marques profundes del franquisme, sobre els seus efectes permanents, el desconeixement continua. No interessa saber-ho, potser. No convé saber com queda un poble després de passar tants anys captiu i desarmat. □

